

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Synopsis Annalium Societatis Jesu In Lusitania

Francus, Antonius

Augustæ-Vindelicorum, M. DCC XXVI.

Annus 1628. Soc. 89.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72313](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72313)

conis notum fit populo, fuisse mendacia, quæ Regi dixissent: posse, qui velent, adire domum & templum Societatis.

14. Paucis evolutis diebus, oritur non minor turbatio. Præfectus Loandæ voluit punire Sobam, sive Regulum Ethnicum, qui se dicebat subditum Regis Congensis. Id ægrè Rex ferens coram suis pronunciavit, eò tendere mentem Lusitani Præfecti, ut causas habeat ditioni suæ subigendi Regnum Congense. Usque adeò Moxicongi exarserant, ut armis sumptis more indicentium bellum variis cursibus atque recursibus ante fores Collegii, ac Lusitanorum domos præluserint, jactis in Lusitanos injuriis & minis: mactarentur omnes, nisi metus esset a Præfecto Loandæ, apud quem Jatinus ad votum Congensis cuncta temperavit.

16. Cùm dialogus esset ad scenam paratus pro celebritate S. Ignatii, & Rex efflictim cuperet tempus adesse, suaserunt misero artificium latere ad ipsum deturbandum throno, & evehendum novum Regem. Corruptus eo timore misit exploratores, atque insuper armatos, qui Collegium circumstarent; simul ipse venit stipatus militibus: spectavit oculis semper vigilantibus, ne quæ cuniculus erumperet.

16. Acceptæ litteræ P. N. Generalis, quibus respondit ad objectas difficultates sedem in eo regno figendi. Animabat ad perseverantiam, animarum non deserendam conversionem propter obortas tempestates, quas semper excitaret malus dæmon: Curarent habere Regem propitium; se scripturum ad Regem Philippum, ut negotio faveret. Reipsâ pervenerunt litteræ Regis Philippi, & Præfecti rei Lusitanæ ad Congensem, quibus ille singulariter est recreatus. Complevit latitiam P. Jatinus Loandâ cum socio Sequeira accedens. In significationem grati animi Rex dono misit Collegio pretium ducentorum & quinquaginta cruciatorum, auxitque reditum annuum dari solitum.

17. Cùm essent quatuor, & gauderent valetudine, discurrere per pagos & vicos urbi vicinos. Ubi instructiones agerent radicem, commendabant curam edocendi catechesim, & repetendi alicui de Nigris. Sub anni finem duæ sodalitates erectæ. Joannes Paiva alteram instituit SS. Trinitati dicarum: in eam solum admisi adolescentes nobiliores, qui duodecimum annum excederent ante contractum matrimonium. Alteram sacratam divo Ignatio condidit P. Jatinus: hujus Albo non alii adscripti, quàm Magnates vel conjugati, vel vidui. Omnium leges erant, Christianam doctrinam edocere rudes, & ignorantes, præsertim domesticos suos: semel in mense per homologesim expiare conscientiam, & pane sacro muniri, aliâque pietatis Christianæ obire exercitia. Plurimi momenti fuerunt hæc sodalitia; ad animas excolendas, ut tempus docuit,

Annus 1628. Soc. 89.

Mors D. Fernandi Martini Mascarenii.

^{1.}
Octava supra vigesimam Januarii dies jure potest à nobis recenseri inter nefastas, quæ rebus humanis ereptus est Illustrissimus Dominus Fernandus Martinus Mascarenus Inquisitor Generalis, heros dignus monumentis ære perennioribus. Natus monte majore novo dicecesis Eboensis. Studuit Eboræ Latinis litteris, Philosophiæ ac Theologiæ; Convictorum è numero fuerat in Collegio ab Cardinali Henrico instituto, & cum ipsius morte extincto. Migrans Conimbricam vixit in Collegio divi Pauli. Post aliquot annos factus est Academiæ Rector. Anno 1594. creatus Algarbiensis Episcopus.

2. In eo munere secutus exempla sanctorum Præsulum, effusissimus erat in pauperes. Semel roganti stipem pauperi largitus pallium suum; alias donavit corpori detractum thoracem laneum, cùm non haberet ad manum, quod tribueret. Non fuit pagus, quem non lustravit vigil antistes. Pestilentia Ferrarum metropolim dicecesis depopulante, ab urbe non recessit, adiut ægros, & con-

consolabatur afflictos. Anglicanâ classe, quæ diripuerat Gades, imminente urbi Jacobrigæ, eò cum milite contracto festinavit Episcopus, urbemque defendit. Subinde fundavit nostrum Farense Collegium, ut in eo formarentur idonei Ministri Algarbiensibus paræciis servituri.

3. Promotus ad Inquisitoris Generalis dignitatem magnopere studuit fidei conservandæ integritati, puniendo acerbis suppliciis contumaces & perfidos. Vir fuit ab avaritia & ambitione alienissimus; non acceptavit Episcopatum Conimbricensem, non Ulyssiponensem Archiepiscopatum, quos illi Rex obtulerat. Societatem nostram semper ut rem suam tutatus. In comitiis habitis Ulyssipone sub Rege Philippo III. cum nonnulli declamassent adversus Societatem, & ejus scholas, sic Fernandus est incensus, ac tam solidas pro rebus nostris cumulavit rationes, ut ampliùs mutire malevoli non auderent.

4. Habuit in Societate, ut dictum, quatuor fratres. Frater etiam erat Hieronymus Præfectus Ormusensis in sinu Persico, qui Societatem in India hæredem ex asse instituit. His pecuniis Goanæ Domus Professæ templum, ubi est corpus S. Xaverii, ædificatum. Voluit Fernandus dare Societati munera in Tribunali S. Inquisitionis, sed dimotus ab ea mente per Antonium Mascarenium. Sepultus est in templo Domus Professæ, ubi cernitur hodie lapis sepulchralis inciso lemmate. Ejus mors omnibus bonis ingentem attulit merorem; reputabatur enim Lusitanæ Nobilitatis honor, ac delictum. Typis mandavit opus de libero arbitrio.

5. In Domo Professæ celebratus est Provincialis conventus, Præsede P. Antonio Abreo. Suffragati sunt, ut iret Romam Procurator, Patri Jacomio Monteiro Loufanensi, Præposito Domus Villævissosanæ, qui in Italia diem obiit.

6. Sodalitatis pœnitentiæ D. Ignatii in Collegio Ulyssiponensi fama crevit cum exemplis optimis. Ex ea quatuor & viginti sodales hoc anno se divisis tradidère sacris familiis. Adibant sæpe nosocomium, vertebant pavimenta, sternebant agrotantium lectos, eosque consolabantur.

7. Conscenderunt plurimi navem Indicam cum Episcopo Apollinare Almeida, successu parùm felici; nam postquam navis mensibus quatuor luctata est cum vento & mari contrariis, coacta fuit regredi Ulyssiponem. Tres de nostris amisimus sacerdotes: 1. Maji P. Michaëlem Minoyum natione Japonensem. Ad fidem conservandam fugit ex Japonia in Indiam, unde venit in Lusitaniam. A nostris Eboram missus, ubi post studia Philosophiæ creatus Artium Magister, Romam contendit ad invisendam Ecclesiæ Romanæ majestatem in fonte suo. Illic adscriptus Societati navavit operam Theologiæ. Regressus in Lusitaniam, dum navigat ad ferendas Japoniæ suppetias, attingit patriæ Cœlestis portum. P. Emmanuel Rodericus Eborensis, & P. Octavius Falconius Italus, ambo ardentissimis studiis expetiverant Japonensem missionem; hæc desideria muneravit Deus morte suavissimâ.

8. Oëto Brasiliam petierunt, sacerdotes sex, duo Coadjutores, quorum unus Belga pictor. Ibat futurus Provincialis P. Antonius Mattius. Captâ ab Hollandis nave quatuor annos vixerunt sub eorum potestate. Ad Capitis viridis insulas sunt missi PP. Dionysius Lopius, Franciscus Ferreira, & Gonçalus Vasæus Coadjutor. Graves perpeffi morbos. Novembri mense ex iis periit Lopius.

9. Alphonfus Furtadus Mendossa Ulyssiponensis Archiepiscopus, & Regni Prorex, nocte Dominici Natalis, ne turbaretur habitantium quies, intravit solus domum tironum, sacrum mediæ noctis celebravit, distribuit tironibus angelicum panem, audivit eorum coram domino pia colloquia, magno pietatis sensu. Discessurus ad perseverantiam illos cohortatus adjecit, ut magis confirmaret, testari se posse jurejurando, in Ecclesia Dei non micare fulgentiorem virtutibus & sanctitate Religionem. Impertivit multa pramiola, quibus inter explicandam catechesim donarent pueros.

Antonius Franco.

I i 2

10. Pla-

Obit P. Antonius Fernandus.

10. Placuit vitæ, mortisque arbitro 14. Maji Conimbricæ ex arena ad cœleste bravium evocare P. Antonium Fernandum in eadem urbe natum. Magnum ipsi ingenium, præclaræ ad sacrum suggestum dotes. Tradidit Rhetoricam Ulyssipone, & Eboræ; præterea Philosophiam. Eboræ & Conimbricæ professus sacras litteras Doctoris insignitus gradu. Postea studio salvandi animas permotus navigavit in Orientem. Domus Professæ Goanæ egit Præpositum. Ob rem magni momenti (non inveni explicatam) in Europam regressus est. Postremos annos vixit Conimbricæ scribendo in sacra Biblia, Typis mandavit Commentaria de visionibus Testamenti veteris.

Obit Emmanuel Fernandus.

11. Ibidem 27. Septembris, octavo Societatis anno morte immaturâ præreptus est Emmanuel Fernandus scholasticus Nizenfis. Pollebat ingenio singulari. Revertit ex itinere Indico, in quo præbuerat mirandum charitatis exemplum (serviendo ægrotis. Existimatum illius morbum originem ex tanto labore traxisse. Nam Conimbricam missus, ut vires resciceret ad sequentis anni navigationem iterandam, morbo supremo decubuit: sensibus alienatis, unicè iterabat hoc verbum, *Japonia*. Quo patuit, quàm esset illius affixa cordi. Ajebat enim, imbecillum esse horrere tolerandos labores propter jam toleratos.

Obit P. Franciscus Martinus.

12. In Sanfinensi Residentia die 4. Novembris mortale corpus posuit sexagenario major P. Franciscus Martinus Coadjutor spiritualis. Modestia profus mirabilis indicabat animum ornatum virtutibus. Tempus superfluum à confessionibus audiendis, & piis exercitiis impendit librorum lectioni. Nihil æquè perosus, atque superbiæ vitium.

Obit Blasius Diasius.

13. Eboræ 20. Octobris vitam profudit Blasius Diasius Coadjutor Bracharenfis. Diligenter per diem incumbere officiis domesticis sibi injunctis; noctis bonam partem insumpsit orando coram Eucharistia. Cæteris affabilis, in seipsum asper & severus. Quotidie suos artus castigavit flagello, torstique aliis piæ crudelitatis instrumentis.

Incrementa templi & Collegii Eborensis.

14. Templum Eborense ditatum est sacrâ suppellectili; pegma, in quo feriâ V. hebdomadæ majoris exponitur Eucharistia, eis augetur operibus, ut per id temporis aliud non fuerit pari majestate. Emptæ duobus millibus & quingentis cruciatis telæ pretiosissimæ argento & auro intertextæ, quibus ornatur templum intra cancellos majores. Præterea sunt facta peripetasmata pro vestiendo templo cætero in majoribus solemnitatibus. Structa pro vestuario Collegii domus ampla, & super eam aula pro magna bibliotheca.

Benevolentia Ducis Brigantini.

15. Villavissosæ Theodosius Brigantinus Dux nostræ Domus Fundator animum verè paternum singularibus signis exhibuit Societati. Frequens apud nos erat, quin observantiam religiosam perturbaret. Si tintinnabulum admonerat examinis, aut alterius obedientiæ, interrogans, quid esset? recessit, obediamus, inquit, ego etiam sum filius Societatis. Dum in triclinio nostro iimeret prandium, non sinebat sibi aliquid apponi diversum à ferculis sociorum, in gravem morbum incidens, testamenti executores instituit filium hæredem, suum Confessarium, & Præpositum domus nostræ: verùm cum Patres id nostris legibus adversari respondissent, abstinuit ab ea designatione, jusisque tradi Præposito testamentum. Tot preces in Cœlum fusæ pro Theodosio mortem acuerunt.

Fervor Petri Lancastrii.

16. Petrus Lancastrius quartus filium Ducum Aveirensium hoc anno succensus flagrantissimis studiis animas salvandi, & in Japonia pro Christo fundendi sanguinem 10. Martii litteras dedit ad Adm. Rev. P. Generalem nostrum, quibus explicabat à sexennio urgeri se ejusmodi desiderii, unicè rem communicasse cum nostro Emmanuele Fernandio condiscipulo suo, qui præsentis anno ad Indiam conscendebat navem: commendat summum secretum, è tirocinio, inficiâ matre, nam pater obiverat, transferendum ad navem vela jam solventem. Se jam donare Societati Japonicæ quatuor Cruciatorum millia reditus annui, præterea quidquid ex parentum hæreditate ad se pertineret. Quid Generalis respon-

responderit, non comperi: sed prudenter conjicitur oblationem factam non accepisse.

17. Præter alias missiones, quæ multæ fuerunt, una commemoranda venit extra Lusitaniam in urbe Tingitana, Lusitanorum colonia ad oram maris Atlantici. Fernandus Mascarenus urbis destinatus à Rege novus Præfectus noluit eò proficisci sine nostris sacerdotibus, qui sibi & præfidiariis forent auxilio in rebus animæ. Viro de nobis immortaliter merito non potuit non geri mos. Comitatus sunt P. Antonius Ferreira, & P. Antonius Pessoa. Unà cum Præfecto Hispalim petiverunt itinere terrestri. Triremibus regiis transfretarunt in Africam. Tingitanum sinum tenuere 18. Junii.

Missio in
Africa.

18. Penè quinquennio substiterant in ea colonia. Nihil per eos annos laboris omissum, quo urbs posset excoli. Etiam mortuo Latinitatis Magistro, cum deesset, qui munus obiret, aperuerunt duo gymnasia. P. Pessoa docebat Rudimenta Latinitatis. P. Ferreira syntaxim, & expositiones librorum ejus linguæ: ponè in concionando indefessus; pollebat in id ministerium claris dotibus, & magnâ vi ad animos in peccatorum pœnitentiam molliendos. Sedatæ sunt innumeræ discordiæ, abactæ concubinae, profanæ cantiones abrogatæ. Cautum, ne Christiani pueri adirent ædes Judæorum. Simul vetitum, ne Mauri mercatores intra urbem Mahumetanam exercerent cæremoniam.

19. Nam qui ad negotiandum venerant, ter, manè scilicet, meridie, & Sole cadente, lotis pedibus, manibus, & capite, altum clamabant voce patriâ: *Non est DEus, nisi DEus Cæli, Mahumetus fuit ejus nuncius.* Ad nobilem fontem in medio fori id fiebat hætenus; sed amota est profana cæremonia ab oculis & auribus Christianorum. Alii abusus quàm plurimi sunt extincti. Nihil aggressus Ferreira, quod non fortiretur optatum exitum.

20. Congensile Collegium cum utraque fortuna luctabatur. Duæ Sodalitates, de quibus anno superiore, ad opera pia succederunt omnes. Idem pietatis studium, quod viros corripuerat, stimulavit nobiliores fæminas. Igitur per viros, ac filios adeptæ, ut & pro ipsis conderetur sodalitiæ. Paruit earum votis P. Michaël Alphonsus. Dicata illarum Sodalitas B. Virgini de Populo, firmata legibus sexui congruis. In eam adscriptæ quæque matronæ sanguine illustriores; plurimæ Reginae priorum Regum conjuges, quarum exemplis cæteræ permovebantur ad virtutem, & sanctos mores.

Res Collegii
Congensile.

21. Non desuerunt procellæ adversus Patres & sodalitiæ ortæ à Clericis. In vulgus sparsere, non esse opus in Congo hominibus Societatis. Quòd vitam degerent otiosam, erexisse illas sodalitates, ut ad se populum artificii allicerent. Privari clericos suis emolumentis, quibus vitam alerent. Nostrorum mentem eò tendere, ut Magnatibus & populo sibi obstrictis, nihil nisi ad ipsorum arbitrium in regno moveretur. Vicarius Episcopi jactavit, ubi accessisset Episcopus è Lusitania, compagibus se, & clavis ostia Collegii confixurum. Regis Confessarius ipsum admonuit, caveret à Patribus; venisse in Congum, ut regnum subjecerent: his technis sodalitatum viam ad tantum scelus paulatina sternere.

22. Sodalibus nomina dabant hypocritarum, qui, postquam enormia scelera detexissent apud Clericos, aperirent levia Patribus, ut fingerent virtutem. In eas suspiciones Rex compulsus his, aliisque Clericorum mendaciis, ut miserit, qui excubarent in omnia, quæ in sodalitiis aguntur. Hos inter motus subit urbem 8. Martii Emmanuel Jordanis Dux Sundiensis. Post salutatum Regem in vincula conjecit aliquot Magnates de sodalitiis S. P. Ignatii, jussitque tractari crudelem in modum. Rumor vulgavit Regem scripsisse ad Sundiensem, veniret occyus, ut se morti eriperet, quam constituerant inferre 8. die Martii Sodales Ignatiani.

23. Nequaquam, ut metuebant Patres, refrixere in obeundis piis exercitiis sodales. Vinciti egregiam ostenderunt patientiam. Providit in tot angustiis divina bonitas. Nam Jordanis accusatus, quòd Regnum affectaret, capitis

damna-

damnatus non habuit, qui liberarent à postremo supplicio, nisi Patres, quorum precibus illi vita concessa: sed relegatus ad Zairi fluminis insulam, illic omnium egenus vitam ærumnis plenam consumpsit. Soluti vinculis Dynasta. Rege in aciem educente copias, non alii Sodalibus fideliores, nec chariores fuerunt. Præter has animi molestias, Nostri corporis morbos gravissimos perpetiuntur. Ad instaurandas vires P. Michæl Alphonfus cum Sequeira coadjutore ivit Loandam. P. Jatinus penè laborans anhelitu supremo, S. P. Ignatii ope invocata, mortem evasit.

Annus 1629. Soc. 90.

I.

Mortur Provincialis.

Decimâ die Junii in Domo Professæ S. Rochi orbatur Provincia moderatore suo P. Antonio Abreo Ulyssiponenfi. In humaniori literatura æquavit optimos sui temporis. Ter Conimbricæ dixit è suggesto coram Academicis de laudibus S. Elisabethæ Reginae. Expulso de Societate Martino Soario Magistro Philosophiæ Conimbricæ suscepit Abreus idem magisterium, discipulum habuit Alexandrum filium Ducis Brigantini. Illic egit scripturæ sacræ Professore. Cum plausu auditus è suggesto sacro. Rexit Collegia Ulyssiponenfe, Eborenfe, Conimbricense, Domum Professam, postremò universam Provinciam. Nec subditus, nec Superior consuluit suis commodis, nec admittit in victu, aut vestitu aliquid singulare. Charum DEO, & hominibus fecerunt mansuetudo, benignitas, & charitas. Nominavit Vicarium Provinciale Ven. P. Antonium Maicarenium.

Obeunt PP. Melchior Teixeira, & Emmanuel Secus.

2. Alii duo sacerdotes ibidem extremum efflârunt spiritum. Augusti die tertiâ P. Melchior Teixeira natus in insula S. Mariæ. Agebat Procuratorem Carcerum. Charitas & patientia, quales id munus poscit, in eo fulsere. Reliquum tempus post exacta munia vel impendit audiendo penitentes, vel commentatione rerum divinarum. Gaudebat gradu Coadjutoris spiritualis. Vigesima primâ Octobris P. Emmanuel Secus quinquagenario major, sacris missionibus peragendis totus deditus: in id munus habuit singulares dotes. Comparabat se ad obeundam Septæ in Africa missionem, cum mors hæc meditantem interceptit. Natus erat Covilani.

Profeci ad Indiam.

3. Unus & quadraginta ad Indiam solverunt diversis navibus impositi. Prætoria vexit Michaëlem Noronium Proregem: eam conscendit noster Apollinaris Almeida Niceensis Episcopus, qui passus martyrium in Æthiopia. Ex dicto numero erant 24. Lusitani, cæteri diversarum nationum. Redibat in Japoniam Ven. P. Sebastianus Vieira glorioso martyrio subinde illustratus. Obiit tres sacerdotes, Antonius Vivas, Didacus Vivas, & Scipio Consulinus. In morbis, qui vexarunt omnes, plurimum nostrorum illuxit charitas, cum primis Domini Episcopi; nec enim in auxilio miseris serendo dissimilem se diligentissimis præstitit. Vigesima primâ Octobris tenuit prætoria Goanum portum.

Profeci in Angolam, & Caput viride.

4. Ad Angolam missi sacerdotes quatuor, Antonius Almeida, Petrus Tavarus, Lusitani; Lactantius Leonardus Italus, & Nicolaus Fanalius Belga: quibus additi duo Coadjutores Antonius Franciscus, ac Petrus Lopius. Ad Rebedentiam Capitis viridis concessit Visitator P. Sebastianus Araujus cum socio P. Antonio Valæo.

Novus Provincialis. Obeunt tres tirones.

5. Demortuo Provinciali successit Ven. P. Didacus Monteirus. Morbis vexata domus tironum. Nonnulli de mediò tublati. Octobris 14. Emmanuel Alvarus tiro sacerdos magnæ virtutis. Cum offerretur ipsi si vellet, iter ad auram patriam, respondit, se vitam posthabere Societati. Ibidem 19. Decembris phthisi conficitur Franciscus Rodericus: interrogatus, si quid cuperet? Cupio, inquit, dissolvi, & esse cum Christo. Vigesima secundâ Julii rapuit præmatura mors Petrum Delgadum scholasticum Alvitensem, qui hoc anno se tradiderat Societati. A teneris vixit deditus studio virtutum, & singulari erga B. Ma-